

بررسی عوامل و پیامدهای اعتیاد به مواد مخدر در ولایت فاریاب (مطالعه موردی: ۱۴۰۱-۱۴۰۳)

محمد اسماعیل قیوم اوغلی*

پوهنوال دوکتور، دیپارتمنت علوم سیاسی و روابط بین الملل، پوهنځی حقوق و علوم سیاسی، پوهنتون فاریاب، میمنه، افغانستان.

<https://orcid.org/0009-0009-4504-369x> - m.i.qayumoghli@gmail.com

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۵/۱۸ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۴/۲۹)

چکیده

اعتیاد به مواد مخدر برعلاوه‌ی اینکه زندگی فردی افراد را متأثر ساخته، به نظام خانواده‌ها و اجتماع نیز تأثیرات جبران‌ناپذیری به‌جا گذاشته است. روی این ملحوظ، تحقیق حاضر به‌بررسی عوامل و پیامدهای اعتیاد به مواد مخدر در ولایت فاریاب در بین سال‌های ۱۴۰۱ الی ۱۴۰۳ پرداخته است. هدف از این تحقیق، تشخیص عوامل و پیامدهای اعتیاد به مواد مخدر در ولایت فاریاب و همچنان دریافت راه‌کارهای علمی برای کاهش اعتیاد به این پدیده می‌باشد. برای رسیدن به این اهداف، از روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و روش جمع‌آوری دیتا به شکل میدانی کار گرفته شده است که با استفاده از نظریات ۱۵۲ تن از شهروندان ولایت فاریاب، مورد بررسی قرار گرفته است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS 26 انجام شد. نتایج حاصل از تحقیق نشان می‌دهد که دسترسی آسان به مواد مخدر، فقر و بی‌سوادی، موجودیت دوستان بد عادت، کم‌توجهی والدین، از جمله عوامل اعتیاد به مواد مخدر به‌حساب می‌روند. براساس یافته‌های تحقیق معلوم شد که در مقایسه به سال ۱۴۰۱، میزان تولید مواد مخدر در ولایت فاریاب کاهش داشته که این نتایج بر کاهش مصرف مواد مخدر نیز بی‌تأثیر نبوده است. همچنین، اعتیاد به مواد مخدر دارای پیامدهای مخرب برهم‌خوردن نظام خانوادگی، دگرگونی‌های فرهنگی و مذهبی بوده و باعث بدبختی و ناکارایی نسل جوان شده است. برای بیرون رفت از این معضل، راهکارهای علمی مؤثری نیز ارائه گردیده است که عملی‌سازی آن می‌تواند نتایج ملموسی به‌بار آورد.

کلمات کلیدی: اعتیاد، تداوی معتادین، جمعیت، فاریاب، مواد مخدر

*. ارجاع: قیوم‌اوغلی، محمد اسماعیل. (۱۴۰۴). بررسی عوامل و پیامدهای اعتیاد به مواد مخدر در ولایت فاریاب (مطالعه موردی: ۱۴۰۱-۱۴۰۳). مجله علمی- تحقیقی جوزجانان، ۱۸(۴۶:۱)، ۱-۱۸.

Investigating the Causes and Consequences of Narcotic Addiction in Faryab Province (Case Study: 1401-1403)

Mohammad Ismail Qayumoghli*

Associate Prof. Ph.D. Department of Political Sciences & International Relation, Faculty of Law & Political Sciences, Faryab University, Maimana, Afghanistan.
m.i.qayumoghli@gmail.com – <https://orcid.org/0009-0009-4504-369x>

(Received: 09/08/2025 - Accepted: 20/09/2025)

Abstract

In addition to affecting the individual lives of individuals, drug addiction has also left irreparable effects on the family system and society. In this regard, the present study investigated the factors and consequences of drug addiction in Faryab province between 1401 and 1403. The purpose of this study is to identify the factors and consequences of drug addiction in Faryab province and also to obtain scientific solutions to reduce addiction to this phenomenon. To achieve these goals, a descriptive-analytical research method and a field data collection method were used, which were studied using the opinions of 152 citizens of Faryab province. Data analysis was performed using SPSS 26 software. The results of the study show that easy access to drugs, poverty and illiteracy, the presence of bad friends, and lack of parental attention are among the factors of drug addiction. Based on the findings of the study, it was found that compared to 1401, the amount of drug production in Faryab province has decreased, which has not been without effect on the reduction of drug consumption. Also, drug addiction has destructive consequences such as disruption of the family system, cultural and religious changes, and has caused misery and inefficiency in the younger generation. To overcome this problem, effective scientific solutions have been proposed, the implementation of which can bring tangible results.

Keywords: *Addiction, Drugs, Faryab, Opium Cessation Camp, Population*

*. **Citation:** Qayumoghli, M.I. (2025). Investigating the Causes and Consequences of Narcotic Addiction in Faryab Province (Case Study: 1401-1403). *Scientific-Research Journal of Jawzjanan*, 18(1;46), 1–18. <https://doi.org/10.69892/jawzjanan.2025.65>

مقدمه

یکی از مشکلات که امروز باعث بدبختی افراد جامعه افغانستان و خاصاً در ولایت فاریاب گردیده و تعداد زیادی از جوانان را به کام مرگ کشانیده و شیرازه خانواده‌ها را متضرر ساخته، اعتیاد به مواد مخدر است که با گذشت زمان، به رنج و مصیبت مردم رنجیده‌ما، می‌افزاید. در کشور عزیز مان افغانستان استعمال مواد مخدر طی چهار دهه اخیر، از اثر جنگ‌ها و بی‌ثباتی‌های اقتصادی و اجتماعی همه‌گیر شده و اثرات منفی را به‌جا گذاشته است. اعتیاد به مواد مخدر، که به آن اختلال مصرف مواد نیز می‌گویند، یک بیماری پیچیده و مزمن عصب‌روان‌شناختی است که بر مغز و رفتار فرد تأثیر می‌گذارد و مشخصه آن نیاز شدید و مداوم به مصرف مواد مخدر و یا درگیرشدن در فعالیت‌های لذت‌بخش است. این بیماری منجر به ناتوانی در کنترل مصرف یک ماده قانونی یا غیرقانونی می‌گردد (نیک‌اندیش، ۱۴۰۳).

از لحاظ لغوی، مخدر از خدر گرفته شده است که به معنی ضعف، تنبلی و سستی می‌آید. در اصطلاح مواد مخدر به هر مواد خام یا ساخته‌شده‌ای که دارای عناصر تحریک‌کننده یا تسکین‌دهنده (در غیر موارد طبی یا صنعتی به‌کار برده شود)، مصرف آنها باعث معتادشدن و دگرگونی در سطح هوشیاری مغز، مانند حالات سرخوشی و لذت، خواب‌آلودگی و سستی باشد و ضررهای که بالای فرد و جامعه چه از نگاه جسمی یا روحی و یا اجتماعی ظاهر شود، مواد مخدر گفته می‌شود (راجی، ۱۳۹۴، ص. ۱۱).

اعتیاد به مواد مخدر نه تنها شامل مصرف مستمر یک یا چند ماده مخدر از راه‌های مختلف، مانند: خوردن، کشیدن، تزریق و استنشاق است، بلکه به معنای خوگرفتن و وابستگی جسمی، روانی و عصبی فرد به آن ماده، است. این وابستگی به حدی است که ترک یا فرار از آن ناممکن یا بسیار دشوار می‌باشد. انجمن صحتی اعتیاد آمریکا (ASAM) اعتیاد را «یک اختلال مزمن مغزی» (نیک‌اندیش، ۱۴۰۳). تعریف می‌کند که در اثر تعامل پیچیده مغز، ژنتیک، محیط و تجربیات شخصی هر فرد شکل گرفته است. برخلاف تصور رایج، اعتیاد ناشی از فقدان اراده یا تصمیمات بد نیست، بلکه به دلیل تغییرات شیمیایی در مغز فرد، ایجاد می‌شود. مواد مخدر بیشتر بر مدار پاداش مغز تأثیر می‌گذارند و باعث افزایش پیام‌رسان کیمیاوی دوپامین می‌گردند. این تغییر در سیستم پاداش مغز، رفتارهای لذت‌بخش اما ناسالم را تقویت می‌کند و فرد را وادار به تکرار مصرف می‌نماید. با ادامه مصرف، مغز با ماده مخدر سازگار شده و توانایی سلول‌های مدار پاداش کاهش می‌یابد، در نتیجه فرد برای تجربه همان میزان رضایت اولیه به دوزهای بیشتری نیاز پیدا می‌کند. مواد مخدر مورد استفاده در اعتیاد، شامل بخش‌های

۱- مواد مخدر سنتی: تریاک، هروئین، حشیش، ماشروم و کوکائین است و ۲- مواد مخدر صنعتی: ال‌اس‌دی، ترامادول، قرص اکس، شیشه، کراک، آمفتامین، کروکودیل و زامبی می‌باشد. علائم اعتیاد به مواد مخدر از فردی به فرد دیگر و براساس ماده مصرفی آن، فرق می‌کند. در کل، علائم اعتیاد به مواد برای افراد معتاد با تمرکز شدید بر ماده اعتیادآوری؛ کاهش عملکرد و مسئولیت‌پذیری، تغییرات رفتاری و ظاهری؛ بروز مشکلات مالی در فرد و غیره ظاهر می‌شود (خداپناه، ۱۴۰۳).

انجام تحقیقات علمی در مورد میزان، عوامل و پیامدهای اعتیاد به مواد مخدر در ولایت فاریاب از اهمیت خاصی برخوردار است؛ زیرا اعتیاد یک پدیده پیچیده و چندوجهی است که نه تنها سلامت فردی، بلکه سلامت خانواده و جامعه را به خطر می‌اندازد. این تحقیق می‌تواند به شناسایی ریشه‌های این معضل و ارائه راهکارهای مؤثر برای مبارزه و تداوی آن در ولایت فاریاب کمک کند. تحقیقات علمی زیادی در مورد اعتیاد به مواد مخدر در سطح جهان، منطقه و کشور صورت گرفته است. به‌طور مثال، عبدالله بن محمد (۱۳۹۴) با تألیف اثری تحت عنوان «مواد مخدر در فقه اسلامی»، تاریخ ظهور و گسترش، اقسام، آثار و مضرات مواد مخدر را بر امت اسلامی تبیین نموده و دلایل حرمت آنرا از منظر دین مبین اسلام تشریح نموده است. همچنان ایوب گنجی (۱۳۸۶)، طی تحقیقات علمی تحت عنوان «مواد مخدر، جوانان، و اعتیاد» خویش انواع مخدرات و اعتیاد، علل گرایش جوانان به مواد مخدر، مراحل اعتیاد، پیامدهای مواد مخدر و قاچاق آن پرداخته، راهکارهای علمی را ارائه نموده است. در خصوص آثار مواد مخدر به امنیت اجتماعی، محمد حسن شهیدی (۱۳۸۲) طی اثر تألیفی «مواد مخدر، امنیت اجتماعی و راه سوم» خویش، تاریخچه، جغرافیه کشت و تولید، مراحل تولید و تجارت مواد مخدر در سطح منطقه و جهان، روی دست گرفته است. همچنان هادی بهرامی احسان (۱۳۸۸) با تحقیق «اعتیاد و فرایندهای پیشگیری» تلاش نموده است تا مبانی، مفاهیم، ابعاد زمینه‌ها و پیشگیری اعتیاد به مواد مخدر به بررسی بگیرد. ایوب حمزه‌ای (۱۴۰۲) با اثر تحقیقی خویش تحت عنوان «مواد مخدر و اثرات آن» معنی و مفاهیم مواد مخدر پرداخته، عوامل ازدیاد اعتیاد به مواد مخدر در افغانستان را به بررسی گرفته است.

با مرور پیشینه تحقیق روی اعتیاد به مواد مخدر مشخص شد که در خصوص مواد مخدر و اعتیاد به آن از منظر دین مبین اسلام، عوامل روی آوردن جوانان به اعتیاد، علل گسترش استفاده از مواد، تأثیرات استعمال مواد به امنیت اجتماعی، راهکارهای جلوگیری از اعتیاد در سطح جهان و منطقه، تحقیقات زیادی صورت گرفته است؛ اما در خصوص عوامل، پیامدها و میزان افزایش و کاهش مواد مخدر در ولایت فاریاب در جریان سال‌های ۱۴۰۱-۱۴۰۳

تحقیقات علمی صورت نگرفته است. روی این ملحوظ، فرض می‌گردد که یکی از عوامل مؤثر بر اعتیاد مواد مخدر در ولایت فاریاب فقر و بی‌سوادی است. علاوه بر این، دسترسی آسان به مواد مخدر نیز می‌تواند عامل دومی بر اعتیاد به مواد مخدر باشد. حدس بر این است که در سال‌های اخیر، حکومت برای مبارزه با تولید و مصرف مواد مخدر توجه خاصی داشته است. براساس برداشت از محیط ولایت فاریاب، معلوم می‌شود که اعتیاد به مواد مخدر پیامدهای منفی از جمله برهم‌خوردن شیرازۀ خانواده و ازدیاد فقر و بیچارگی در جامعه می‌گردد، به بار آورده است. برای دریافت تشخیص این فرضیات، تحقیقات ساحوی و توصیفی حاضر روی‌دست گرفته شده است که انتظار می‌رود بعد از انجام این تحقیق یک دید واقع‌بینانه‌ای نسبت عوامل، میزان و پیامدهای اعتیاد به مواد مخدر در ولایت فاریاب به‌دست آید و راه‌حل‌های مؤثر و عملی برای کاهش این پدیده مهیب، به جامعه و دست‌اندرکاران حکومتی قرار گیرد.

قلمرو جغرافیایی این تحقیق ولایت فاریاب بوده و در این تحقیق از روش میدانی استفاده گردیده است. در آغاز مشاهدات تحقیقاتی صورت گرفته و زمینه ترتیب و توزیع پرسشنامه فراهم گردیده است. پرسشنامه مورد استفاده این تحقیق که براساس نمونه‌گیری (جدول مورگان) به تعداد (۱۵۲) قطعه تشخیص و به شکل چاپی برای مسئولین ادارات مرتبط و کمپ‌های ترک تریاک، معتادین و اعضای خانواده آنها و شهروندان ولایت فاریاب توزیع گردیده است که از نظر محتوا دارای سه بخش ذیل می‌باشد: بخش اول: اطلاعات جمعیت نمونه، جنسیت، سن، موقف یا وظیفه را شامل می‌شود. بخش دوم: سوالات بسته که در مورد عوامل، میزان، پیامدها و راهکارهای علمی برای کاهش اعتیاد مواد مخدر در سال‌های ۱۴۰۱-۱۴۰۳ بود. بخش سوم: سوالات باز بود که براساس تجربیات اشتراک‌کنندگان تحریر می‌گردید. داده‌های به‌دست‌آمده با استفاده از روش توصیفی، به وسیله نرم‌افزار SPSS 26 مورد تحلیل و تجزیه قرار گرفته، یافته‌ها و نتایج ذیل به دست‌آمده است.

یافته‌ها و نتایج

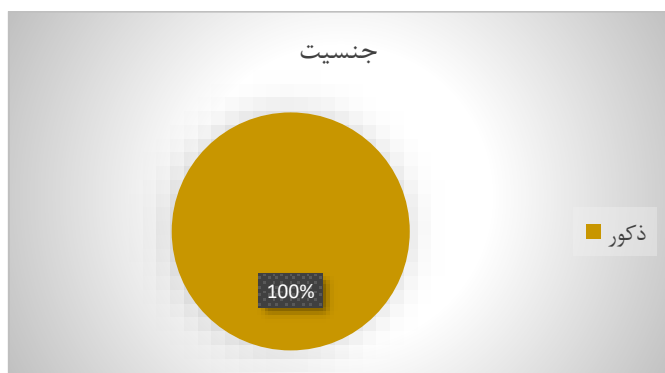
نتایج و یافته‌های تحقیق حاضر، با تفکیک مشخصات پاسخ‌دهندگان، عوامل، میزان تولید و مصرف، پیامدها و راهکارهای علمی در اعتیاد مواد مخدر در ولایت فاریاب میان سال‌های ۱۴۰۱-۱۴۰۳ به‌دست آمده است، نشان می‌دهد که در این ولایت به تعداد شش کمپ ترک معتادین که از آن جمله چهار کمپ در شهر میمنه و دو کمپ در ولسوالی چهارگانه‌ی اندخوی فعالیت دارد. در طی دو سال اخیر، مجموعاً (۵۳۱۰) تن معتاد به مواد مخدر جمع‌آوری گردیده که از آن جمله به تعداد (۵۱۴۰) تن صحت‌یاب شده است و به تعداد (۱۷۰) تن در حال تداوی

می‌باشند. در خصوص اینکه در ولایت فاریاب به چه تعداد معتاد وجود دارد؟ یافته‌ها نشان می‌دهد که طبق آمار تخمینی سال ۱۴۰۳، در ولایت فاریاب به تعداد (۱۳۰۰۰) تن معتاد در مواد مخدر می‌باشند.

علاوه بر این، در نتیجه توزیع، جمع‌آوری، تحلیل و تجزیه به تعداد ۱۵۲ پرسشنامه، نتایج ملموسی به دست آمده است که با ترتیب طی شکل‌ها ارقام و توضیح داده می‌شود:

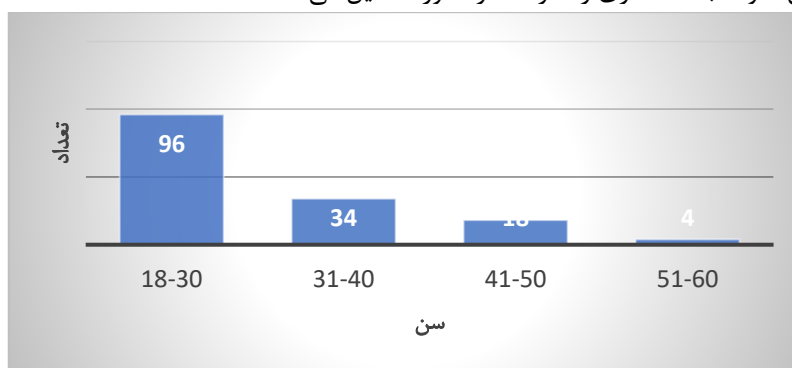
مشخصات پاسخ‌دهندگان

در این تحقیق، طبق نمونه جامعه آماری مجموعاً ۱۵۲ تن افراد از اقشار مختلف جامعه تشخیص و اشتراک نموده‌اند که مشخصات شان در طی شکل‌های (۱)، (۲) و (۳) توضیح می‌گردد:

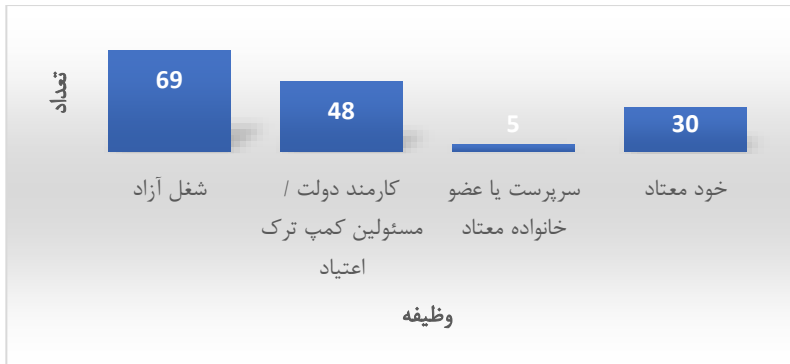
شکل ۱. جنسیت اشتراک‌کنندگان

در این تحقیق، به تعداد ۱۵۲ تن اشتراک نموده است که بنابر عدم دسترسی به قشر اناث، مجموع نمونه جامعه آماری را صرفاً قشر ذکور تشکیل می‌دهد.

شکل ۲. سن پاسخ‌دهندگان

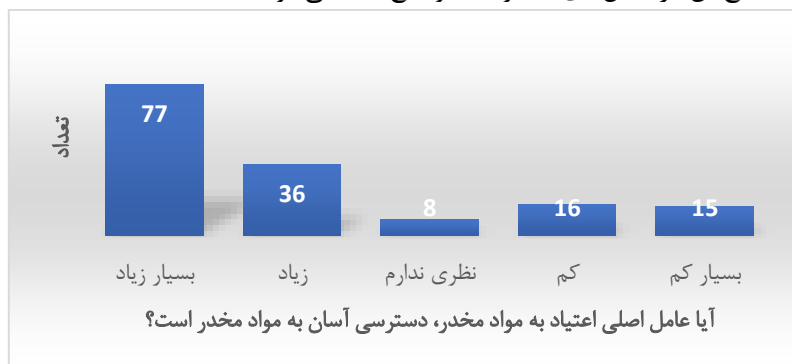
آمار نشان می‌دهد که از مجموع اشتراک‌کنندگان تحقیق حاضر، ۹۶ تن دارای سن‌های ۱۸ الی ۳۰ سال هستند؛ ۳۴ تن میان ۳۱ الی ۴۰ سال؛ ۱۸ تن میان ۴۱ الی ۵۰ سال؛ و ۴ تن هم میان ۵۱ الی ۶۰ سال عمر داشتند. طبق شکل فوق، اکثریت مطلق پاسخ‌دهندگان را قشر جوان تشکیل می‌دهد.

شکل ۳. وظایف پاسخ‌دهندگان

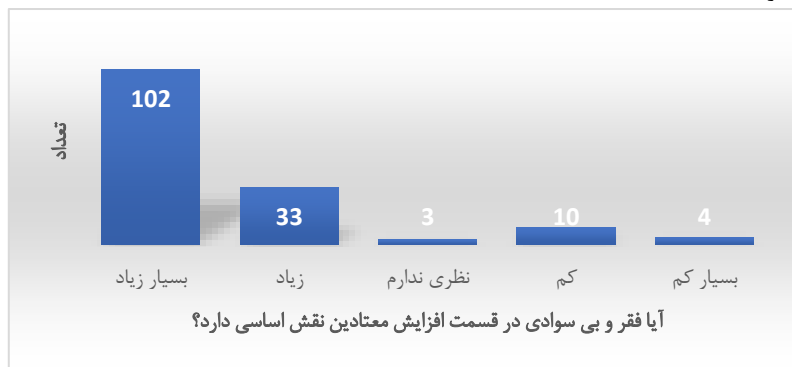
شکل (۳) مبین وظایف اشتراک‌کنندگان تحقیق است که ۶۹ تن دارای شغل آزاد؛ ۴۸ تن کارمندان ادارات امارتی و یا مسئولین کمپ‌های ترک اعتیاد؛ ۳۰ تن خود معتادین؛ و ۵ تن هم سرپریت و یا اعضای خانواده‌های معتادین می‌باشند.

در ادامه، از اشتراک‌کنندگان تحقیق در مورد عوامل مؤثر اعتیاد به مواد مخدر پرسیده شده است که نتایج آن در شکل‌های (۴) و (۵) توضیح داده می‌شود:

شکل ۴. عامل اول اعتیاد به مواد مخدر: دسترسی آسان به مواد مخدر

اکثریت پاسخ‌دهندگان تحقیق، یکی از عوامل اعتیاد به مواد مخدر را «دست‌رسی آسان افراد به مواد مخدر» می‌دانند. در این خصوص نظر ۷۷ تن از اشتراک‌کنندگان «بسیار زیاد»، ۳۶ تن «زیاد» بوده است.

شکل ۵. عامل دوم اعتیاد به مواد مخدر: فقر و بی‌سوادی

شکل (۵) نشان می‌دهد که یکی از عوامل مؤثر بر روی آوردن افراد به مواد مخدر در واقع حاکم‌بودن «فقر و بی‌سوادی» در جامعه بوده است که در این مورد، از مجموع اشتراک‌کنندگان، ۱۰۲ تن با نظر «بسیار زیاد»، ۳۳ تن هم‌گزینه «زیاد» ابراز نظر نموده‌اند.

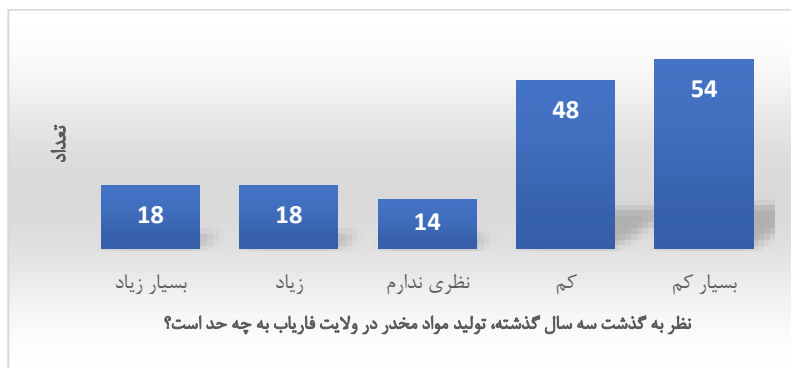
در جریان تحقیق، در مورد سایر عوامل اعتیاد به مواد مخدر، سوال باز تحت عنوان «به‌نظر شما عوامل دیگری که سبب اعتیاد به مواد مخدر در ولایت فاریاب باشد، کدام‌ها‌اند؟» اشتراک‌کنندگان تحقیق در پاسخ به این سوال، عوامل ذیل را قلم‌داد نموده‌اند:

۱. بیکاری و نبود زمینه کار برای جوان یکی از عامل مؤثر بر اعتیاد مواد مخدر است؛
۲. موجودیت دوستان بد عادت، نا اهل و معتاد، سبب اعتیاد جوانان به مواد مخدر گردیده است؛
۳. داشتن روابط بی‌مورد اجتماعی جوانان با دنیای بیرون از خله، یکی دیگر از عوامل اعتیاد به مواد مخدر می‌باشد؛
۴. همچنان دریافت آسان مواد مخدر، یکی دیگر از عوامل اعتیاد مواد مخدر پنداشته می‌شود؛
۵. کم توجهی والدین برای تربیت فرزندان شان، سبب روی آوردن آنها به اعتیاد مواد مخدر می‌گردد؛
۶. یکی از عوامل اعتیاد به مواد مخدر، مهاجرت‌های جوانان به کشور ایران است که جوانان در آن کشور به اعتیاد مواد مخدر روی آورده‌اند؛

۷. یکی دیگر از عوامل اعتیاد به مواد مخدر، عدم آگاهی افراد از مضرات مواد مخدر می‌باشد.

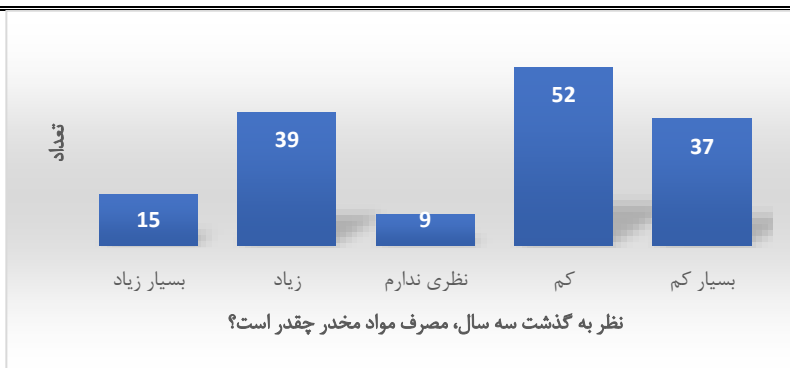
میزان تولید و مصرف مواد مخدر

مطابق پلان تحقیقاتی، از اشتراک‌کنندگان پرسیده شده است که نسبت به سال ۱۴۰۱ الی ختم سال ۱۴۰۳ میزان تولید و مصرف مواد مخدر به چه حدی بوده است و همچنان پالیسی حکومت برای مبارزه با تولید و از کاهش اعتیاد مواد مخدر چه قدر مؤثریت داشته است که نتایج و یافته‌های تحقیق قرار ذیل ارایه می‌گردد:

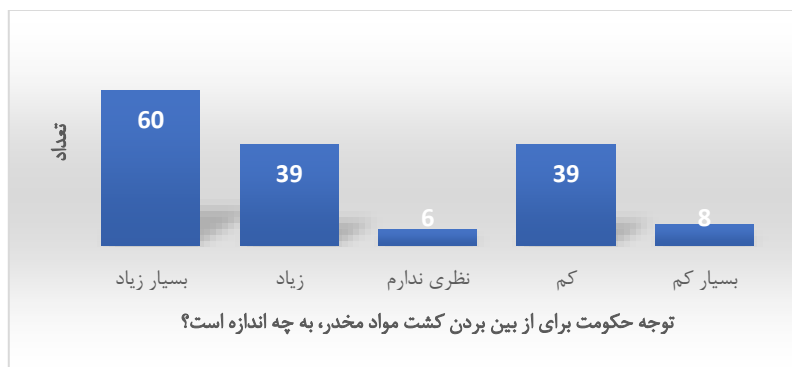
شکل ۶. میزان تولید مواد مخدر در ولایت فاریاب میان سال‌های ۱۴۰۱-۱۴۰۳

محتوای شکل (۶) کاهش تولید مواد مخدر در ولایت فاریاب را نشان می‌دهد که از مجموع اشتراک‌کنندگان تحقیق، ۵۴ تن با انتخاب گزینه «بسیار کم» و ۴۸ تن با گزینه «کم» با تشکیل اکثریت، به این باور هستند که نظر به سال ۱۴۰۱، در سال ۱۴۰۳ تولید مواد مخدر به شکل قابل ملاحظه‌ای کاهش یافته است.

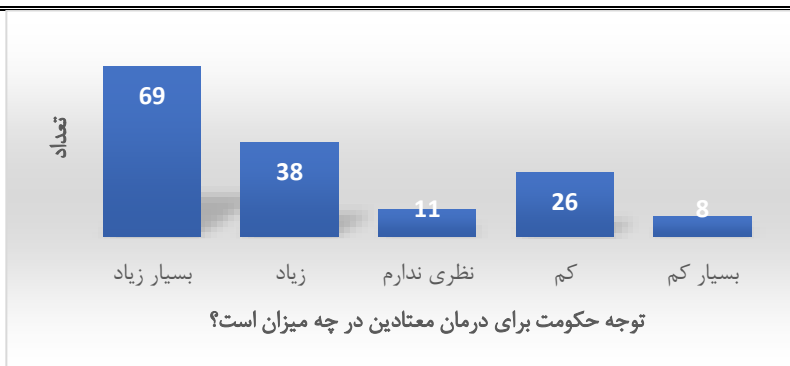
شکل ۷. میزان مصرف مواد مخدر در ولایت فاریاب میان سال‌های ۱۴۰۱-۱۴۰۳

نظر به شکل (۷) یافته‌های تحقیق، به تعداد ۳۷ تن با انتخاب گزینه «بسیار کم»، ۵۲ تن با نظر «کم» به این عقیده هستند که میزان مصرف مواد مخدر در سال‌های ۱۴۰۱ الی ۱۴۰۳ کاهش یافته است، اما ۳۹ تن از اشتراک‌کنندگان با انتخاب گزینه «زیاد» و ۱۵ تن هم با گزینه «بسیار زیاد» مخالف این وضع بوده‌اند. همچنان براساس آمار که از آمریت محترم مبارزه با مواد مخدر قوندانی امنیه ولایت فاریاب به‌دست آمده است نشان می‌دهد که نسبت به سال ۱۴۰۱، اکنون مصرف مواد مخدر در ولایت فاریاب (۶۰) فیصد کاهش یافته است.

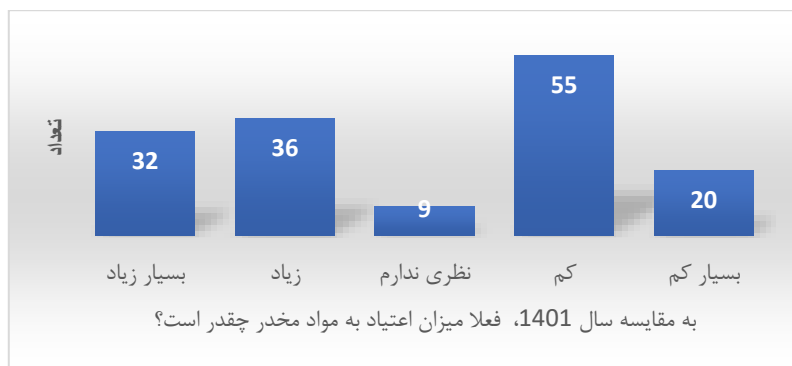
شکل ۸. میزان توجه حکومت برای از بین بردن کشت مواد مخدر در ولایت فاریاب

تحقیق حاضر در مورد اینکه توجه حکومت در از بین بردن کشت مواد مخدر به چی میزان است، پرداخته است که از مجموع اشتراک‌کنندگان، ۶۰ تن با انتخاب گزینه «بسیار زیاد» و ۳۹ تن با ترجیح گزینه «زیاد» معتقداند که حکومت تلاش‌های قابل ملاحظه برای کاهش کشت مواد مخدر را نموده است. با این حال، ۳۹ تن با نظر «کم» و ۸ تن هم با نظر «بسیار کم» به این باور هستند که تلاش‌های لازم صورت نگرفته است.

شکل ۹. میزان توجه حکومت برای درمان معتادین

شکل (۹) یافته تحقیق نشان می‌دهد که حکومت امارت اسلامی برای درمان معتادین تلاش‌های قابل ملاحظه را انجام داده است که در این خصوص ۶۹ تن با انتخاب گزینه «بسیار زیاد» و ۳۸ تن با نظر «زیاد» معتقد هستند که برای درمان معتادین اقدامات و پیگیری‌های لازم از جانب حکومت صورت گرفته است. اما در خصوص توجه حکومت برای درمان معتادین، اطلاعات نشان می‌دهد که برای فعلا (بابت حوت ۱۴۰۳) جمع‌آوری معتادین تا امر ثانی توقف یافته است و برای فعلا در (۶) کمپ ترک تریاک ولایت فاریاب به تعداد (۱۷۰) تن در حال تداوی می‌باشند.

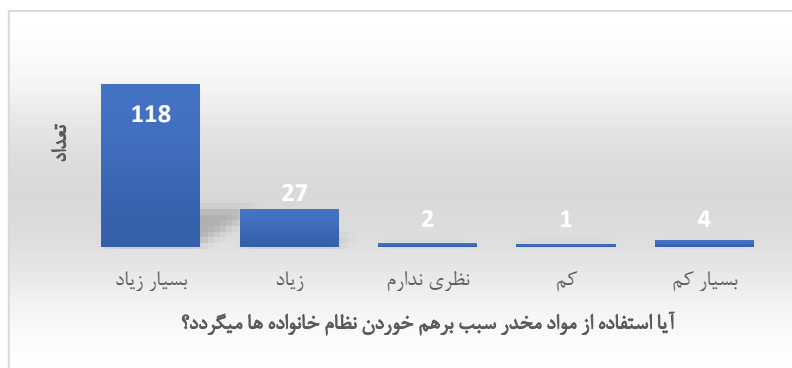

شکل ۱۰. میزان اعتیاد مواد مخدر در میان سال‌های ۱۴۰۱-۱۴۰۳

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که نظر به سال ۱۴۰۱، میزان معتادین کاهش یافته است. در این مورد از مجموع اشتراک‌کنندگان تحقیق، ۲۰ تن با گزینه «بسیار کم» و ۵۵ تن با گزینه «کم» معتقد هستند که نظر به سال ۱۴۰۱، به میزان اعتیاد به مواد مخدر کاهش نسبی به‌وجود آمده است.

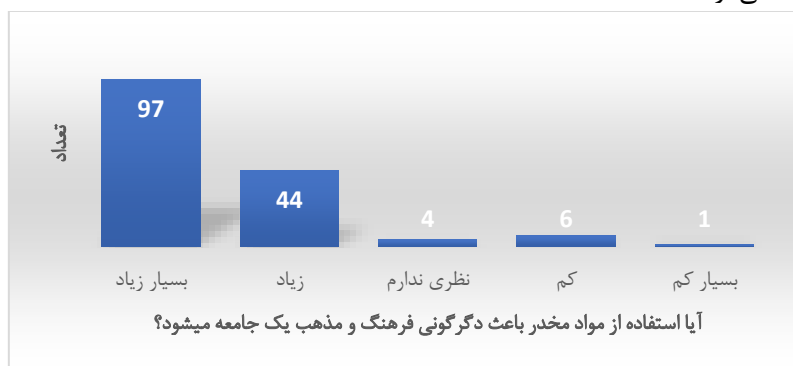
پیامدهای اعتیاد به مواد مخدر

یقیناً که اعتیاد به مواد مخدر دارای پیامدهای ناگوار برای افراد و جامعه می‌باشد که در این خصوص پاسخ‌دهندگان تحقیق، قرار ذیل نظریات شان را ارایه نموده‌اند:

شکل ۱۱. پیامد اعتیاد به مواد مخدر: برهم خوردن نظام خانواده‌گی

از مجموع پاسخ‌دهندگان تحقیق حاضر، ۱۱۸ تن با انتخاب گزینه‌ی «بسیار زیاد» و ۲۷ تن با گزینه‌ی «زیاد» به این باور هستند که استفاده از مواد مخدر سبب «برهم خوردن شیرازه‌ی خانواده‌ها» می‌گردد.

شکل ۱۲. پیامد اعتیاد به مواد مخدر: دگرگونی‌های فرهنگی و مذهبی در جامعه

شکل (۱۲) یافته‌ی تحقیق مبین یکی از پیامدهای دیگر اعتیاد به مواد مخدر است. ۹۷ تن از پاسخ‌دهندگان با نظر «بسیار زیاد» و ۴۴ تن با نظر «زیاد» به این باور هستند که استفاده از مواد مخدر بر علاوه که نظام‌های خانواده‌گی را برهم‌میزند، سبب دگرگونی‌های نظام فرهنگی و مذهبی جوامع بشری نیز محسوب می‌شود. محقق مشاهده‌ی که انجام داده است نشان می‌دهد که افراد که معتاد هستند، به ارزش‌های دینی و فرهنگی چندان اهمیتی قابل نیستند

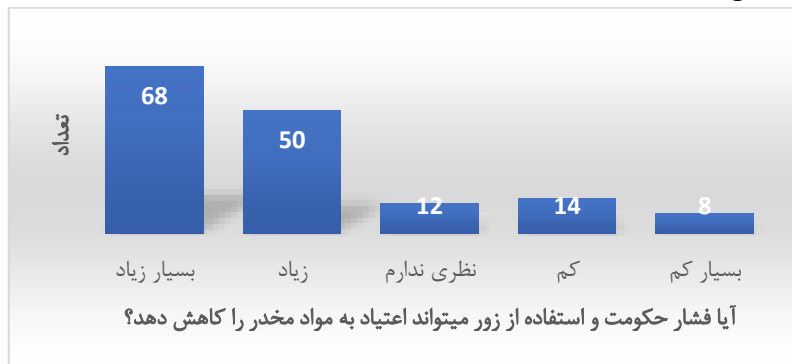
و برای به دست آوردن مخارج روزمره خود، از هیچ کاری دست نمی کشد و ارزش های حاکم خانواده و جامعه را زیر پا می کند.

از اشتراک کنندگان تحقیق در خصوص پیامدهای دیگر اعتیاد به مواد مخدر طی «سوالاتی باز» نیز پرسان شده بود که، نتایج آن قرار ذیل می باشد:

۱. اعتیاد مواد مخدر سبب ضعف اقتصاد فردی و اجتماعی و در نهایت از دیاد فقر و بیچارگی در جامعه می گردد؛
۲. با افزایش اعتیاد مواد مخدر میزان جرایم از قبیل دزدی، طلاق و بیکاری ها افزایش می یابد؛
۳. روی آوردن افراد به اعتیاد مواد مخدر، باعث بدبختی و ناکارایی نسل جوان می گردد؛
۴. یکی از پیامدهای اعتیاد به مواد مخدر این است که فضیلت اخلاقی در جامعه کاهش می یابد؛
۵. پیامدهای دیگر اعتیاد مواد مخدر این است که به صحت انسان های معتاد، تأثیرات منفی به بار می آورد؛
۶. یکی از پیامدهای اعتیاد مواد مخدر این است که فرزندان خانواده معتاد، بی سواد و بی سرپرست کلان شده سرنوشت آنها مبهم می گردد؛
۷. یکی از پیامدهای اجتماعی اعتیاد به مواد مخدر، سبب از بین رفتن احترام متقابل میان انسان ها می گردد.

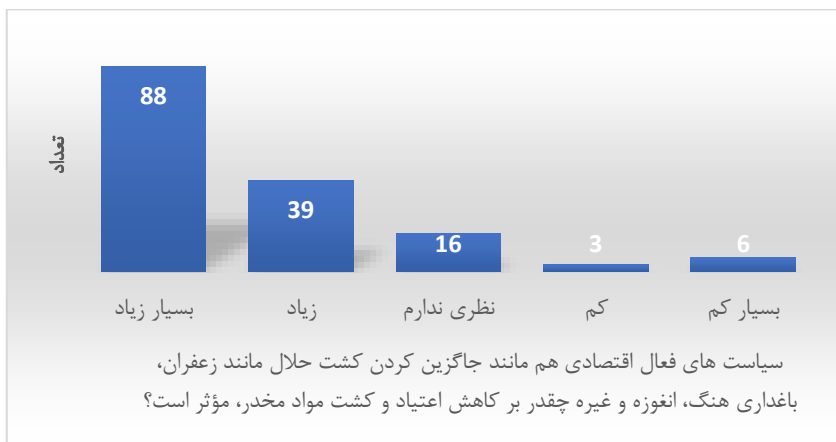
راهکارهای علمی برای ترک اعتیاد مواد مخدر

در جریات تحقیق، محقق تلاش نموده است تا برای دریافت راهکارهای علمی برای ترک و کاهش اعتیاد به مواد مخدر، چند سوال بسته و باز را به اشتراک کنندگان تحقیق مطرح نموده و بعد از جمع آوری و تحلیل و تجزیه داده ها، یافته های تحقیق قرار ذیل به دست آمده است:

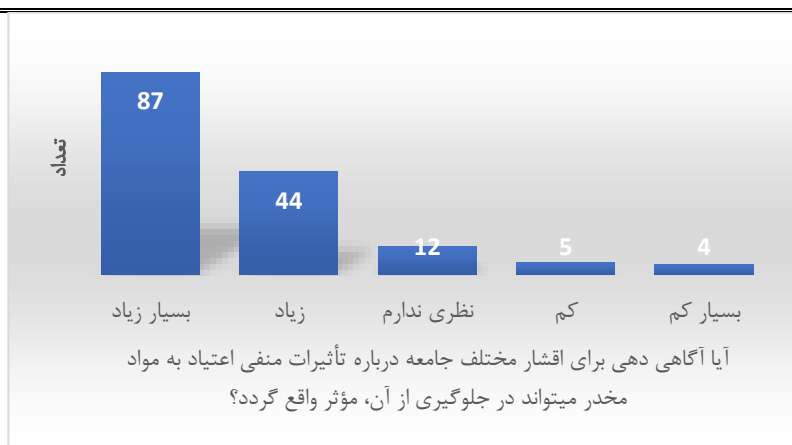
شکل ۱۳. راهکار ترک اعتیاد: مؤثریت فشار حکومت برای کاهش اعتیاد به مواد مخدر

شکل (۱۳) یافته‌ی تحقیق نشان می‌دهد که آوردن فشار از سوی حکومت به‌عنوان پالیسی برای کاهش اعتیاد به مواد مخدر کارساز بوده است که در این مورد از مجموع پاسخ‌دهندگان تحقیق، ۶۸ تن نظر «بسیار زیاد» و ۵۰ تن نظر «زیاد» داشته‌اند. یعنی حکومت می‌تواند با واردکردن فشار و تطبیق قوانین و مقررات برای کاهش اعتیاد مواد مخدر در جامعه مؤثر واقع شود.

شکل ۱۴. راهکار کاهش اعتیاد به مواد مخدر: به‌کارگیری از سیاست‌های فعال اقتصادی مانند جاگزین کردن کشت زعفران، باغداری هنگ، انغوزه و غیره به عوض کشت مواد مخدر.

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که راه‌اندازی سیاست‌های فعال اقتصادی مانند تشویق و حمایت کشت زعفران، باغداری هنگ، انغوزه و غیره موارد زراعتی می‌تواند جاگزین کشت مواد مخدر در کار زارعین واقع شود. در این خصوص از مجموع پاسخ‌دهندگان، ۸۸ تن نظر «بسیار زیاد» و ۳۹ تن نظر «زیاد» کسب شده است.

شکل ۱۵. راهکار کاهش اعتیاد به مواد مخدر: اهمیت آگاهی دهی تأثیرات منفی اعتیاد به مواد مخدر به اقشار جامعه

شکل (۱۵) نتایج تحقیق نشان می دهد که آگاهی دهی های لازم در مورد تأثیرات منفی و مضرات اعتیاد به مواد مخدر به اقشار جامعه، از اهمیت خاصی برخوردار است که اکثریت مطلق پاسخ دهندگان (۸۷ تن با نظر «بسیار زیاد» و ۴۴ تن با نظر «زیاد») معتقد هستند که آگاهی دهی های دینی و اجتماعی توسط نهادها، از جمله پوهنتون ها، مکاتب، مدارس و مساجد می تواند سبب کاهش اعتیاد به مواد مخدر باشد.

در این تحقیق، بعد از تحلیل و تجزیه سولات باز پرسشنامه در خصوص راهکارهای علمی ترک اعتیاد به مواد مخدر، چنین نتایج به دست آمده است:

۱. برای مؤثریت مبارزه با مواد مخدر و کاهش اعتیاد جوانان به آن، ایجاب می کند تا از تجارت و قاچاق مواد مخدر بیشتر از پیش جلوگیری شود؛

۲. برای اینکه افراد به مواد مخدر روی نیاورند نیاز است تا تجارت و استفاده سایر مواد نشه آور از قبیل تابلیت، چرس، سگری و غیره مواد نشه آور خودداری و ممانعت صورت گیرد؛

۳. برای مصئون ماندن از اعتیاد به مواد مخدر، ضرور است تا انسان ها مطابق احکام شریعت زندگی نموده و ارزش و اهمیت شخصیت و عزت انسانی شان که خداوند (ع) برای بندگان ارزانی نموده است، بدانند. و همچنان جوانان مطالعات دینی شان را بالا برده تزکیه نفس و ترس از خدا سبب و یا آغازگر زندگی بهتر و سالم باشد؛

۴. یکی از راهکارهای ترک و کاهش اعتیاد مواد مخدر، ایجاد زمینه اشتغال زایی در جامعه می باشد؛

۵. از نظر پاسخ‌دهندگان یکی دیگر از راهکارهای مفید برای ترک اعتیاد به مواد مخدر، اهمیت دادن به تعلیم و تربیت اطفال و نوجوانان است؛
۶. یکی از راهکارهای کاهش اعتیاد به مواد مخدر بالابردن محصولات و مالیات گمرکی بالای مواد نشه‌آور از جمله سگرت، می‌تواند مؤثر واقع شود؛
۷. یکی دیگر از راهکارهای مهم است که والدین اطفال شان را تحت نظارت دوامدار خود داشته باشند و تلاش نمایند تا فرزندان شان با هم‌سن و سالان خود به عادت‌های بد روی نیاورند؛
۸. نتیجه تحقیق نشان می‌دهد که پالیسی‌های سه سال اخیر حکومت امارت اسلامی در خصوص از بین بردن کشت کوکنار و تولید مواد مخدر و استعمال آن قابل ملاحظه کاهش یافته است، بهتر است همین پالیسی‌ها بیشتر از پیش مدون و ادامه پیدا کند؛
۹. راهکار اخیر که قلم‌داد گردیده، این است که در حین تداوین معتادین در کمپ‌ها، باید برای شان یک شغل نیز آموزش داده شود تا در بعد از ترک اعتیاد و صحت‌یابی، مشغول کسب و کار باشد و دوباره بنابر نبود شغل و وظیفه به اعتیاد رو نیاورند.

مناقشه

این تحقیق به هدف شناسایی عوامل، پیامدها و ارایه راهکارهای مناسب برای اعتیاد به مواد مخدر میان سال‌های ۱۴۰۱ و ۱۴۰۳ در ولایت فاریاب صورت گرفته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که عوامل و پیامدهای اعتیاد به موارد مخدر باید از جهات مختلفی مورد بررسی قرار گیرد.

نتایج حاصل نشان می‌دهد که تا اکنون، در خصوص میزان، عوامل و پیامدهای اعتیاد به مواد مخدر تحقیقات علمی جامع صورت نگرفته است. در جریان تحقیقات معلوم شد که انجام تحقیقات علمی در عرصه اعتیاد به مواد مخدر و مبارزه با آن، محدودیت‌های خاص خود را دارد. یکی از محدودیت‌های که در جریات تحقیق معلوم شد، عدم همکاری و ارایه آمار و معلومات لازم از سوی نهادهای مرتبط است. در حالی که انجام تحقیقات علمی بستر مناسبی برای تدوین پالیسی مبارزه با مواد مخدر و تعیین راهکارها برای نهادهای حکومتی می‌باشد که نتایج تحقیق مبین مؤثریت فعالیت‌های نهادهای حکومتی در سال‌های ۱۴۰۱ - ۱۴۰۳ بوده است.

از سوی دیگر، یافته‌های تحقیق (شکل ۷) نشان می‌دهد که در خصوص میزان مصرف مواد مخدر، میان پاسخ‌دهندگان یک نوع تعارض ملاحظه می‌گردد، از مجموع پاسخ‌دهندگان تعداد ۳۷ تن با انتخاب گزینه «بسیار کم» و ۵۲ تن با نظر «کم» به این باور هستند که میزان مصرف

مواد مخدر در سال‌های ۱۴۰۱ الی ۱۴۰۳ کاهش یافته است. اما در مقابل، ۳۹ تن از اشتراک‌کنندگان با انتخاب گزینه «زیاد» و ۱۵ تن هم با گزینه «بسیار زیاد» مخالف این وضع بوده‌اند. بر مبنای این تعارض داده‌ها معلوم می‌شود که عملکرد حکومت در تمامی نقاط ولایت فاریاب یکسان نبوده و یا برداشت‌های افراد نسبت به وضع، متفاوت بوده است.

در تحقیق حاضر، ارتباط بین فقر و بی‌کاری افراد و اعتیاد به مواد مخدر دریافت گردید. این وضع با حکم آیه‌ی ۱۹۵ سوره بقره صدق می‌کند که الله متعال در قرآن کریم برای انسان‌ها چنین هوشدار می‌دهد: «ولا تلقوا بأيديكم الى التهلكه» ترجمه: خود را به دستان خود به هلاکت نیندازید. بناً، اعتیاد به مواد مخدر یکی از عوامل بروز فقر و ناکارایی در جامعه می‌گردد. و از سوی دیگر، برای مبارزه با مواد مخدر نیاز است تا در جامعه اشتغال‌زایی بیشتر شود و افراد بتوانند با استخدام در کار، گزینه امیدوارکننده‌ی نسبت به اعتیاد به مواد مخدر، داشته باشند.

تحقیقات پیشین که روی اعتیاد به مواد مخدر در ولایت فاریاب صورت گرفته است به شکل متفرقه و از طریق شبکه‌ها و خبر نگاران بوده است. اما تحقیق حاضر از اینکه به شکل مقطعی و موردی منحصر به ولایت فاریاب به صورت علمی صورت گرفته است، نتایج حاصل آن می‌تواند به نهادهای مرتبط حکومتی جهت مبارزه با مواد مخدر و دریافت راه‌های حل، بسیار مؤثر واقع شود.

نتیجه‌گیری

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که چندین عامل مهم به‌عنوان اثبات فرضیه تحقیق، باعث اعتیاد به مواد مخدر می‌شود. برخی از آنها عبارت از «دسترسی آسان به مواد مخدر، فقر و بی‌سوادی، موجودیت دوستان بد عادت، کم‌توجهی والدین داشتن روابط بی‌مورد اجتماعی جوانان»، است. این موارد، از جمله عوامل مهم که تأثیرات مستقیم در اعتیاد افراد به مواد مخدر، دارد. یافته‌های تحقیق ثابت می‌کند که حکومت در مبارزه به کاهش کشت و قاچاق مواد مخدر توجه خاصی داشته و براساس آن، مصرف مواد مخدر نیز در این ولایت کاهش یافته است. اشتراک‌کنندگان تحقیق به این باور هستند که در مقایسه به سال ۱۴۰۱، توجه حکومت برای تداوی معتادین بالا بوده و نیاز دانسته شده است که پالیسی حکومت در مبارزه با مواد مخدر باید ادامه پیدا کند. همچنان اعتیاد به مواد مخدر دارای پیامدهای مخرب نیز بوده است که می‌توان به‌عنوان مثال، از «برهم‌خوردن نظام خانوادگی، دگرگونی‌های اجتماعی و فرهنگی و همچنان باعث بدبختی و ناکارایی نسل جوان»، یاد کرد.

مفهوم اعتیاد به مواد مخدر نه فقط شامل مصرف استعمال مواد مخدر می‌گردد، بلکه عادت کردن و وابستگی جسمی و روانی به آن نیز یاد می‌شود که با تغییرات شیمیایی در مغز افراد، مغز با مواد مخدر سازگار می‌شود و توانایی جسمی و فکری معتاد کاهش می‌یابد. با این حال از نتایج تحقیق معلوم می‌شود که اعتیاد به مواد مخدر در ولایت فاریاب با در نظر داشت تعداد قابل ملاحظه‌ای معتادین یک چالش جدی است که عمدتاً افزایش جرم و بازگشت افراد بهبودیافته به اعتیاد به دلیل نبود حمایت کافی و فرصت‌های شغلی را در پی دارد. با توجه به تعداد کمبود مراکز تداوی و توقف (مؤقت) پروسه جمع‌آوری معتادین برای تداوی، خود ادامه‌ی معضل برای مبارزه با مواد مخدر در ولایت فاریاب محسوب می‌شود.

منابع و مأخذ

قرآن کریم

- الطیاره، عبدالله بن محمد. (۱۳۹۴). *مواد مخدر در فقه اسلام*. (بی‌جا): انتشارات عقیده.
- بهرامی احسان، هادی. (۱۳۸۸). *اعتیاد و فرایندهای پیشگیری*. تهران: نشر سمت.
- حمزه‌ی، ایوب. (۱۴۰۲). *مواد مخدر و اثرات آن*. پنجمین همایش ملی پژوهش‌های حرفه‌ای در روان‌شناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلم: <https://civilica.com/doc/1759650>
- خداپناه، آیدا. (۱۴۰۳). *انواع مواد مخدر سنتی و صنعتی، اثرات و نحوه ترک مواد اعتیادآور*. نشریه دکتر تو کلینیک: <https://doctoreto.com/blog/narcotics>
- راجی، عبدالقدوس. (۱۳۹۴). *اضرار و حکم شرعی مواد مخدر*. (بی‌جا): کتابخانه عقیده.
- شهیدی، سرهنگ محمد حسن. (۱۳۸۲). *مواد مخدر، امنیت اجتماعی و راه سوم*. تهران: انتشارات اطلاعات.

- گنجی، ایوب. (۱۳۸۶). *مواد مخدر، جوانان و اعتیاد*. (بی‌جا): نظر سندج.
- نیک اندیش، حدیث. (۲۰۲۴). *اعتیاد به مواد مخدر؛ علائم و راه درمان اعتیاد به مواد*. کلینیک آگاه: <https://agahclinic.com/mental-disorders/drug-addiction/>